

Literatūras un grāmatniecības padomes sēde

2025. gada 7. maijā,
Kultūras ministrijas Lielā zāle, klātienē plkst. 11:30-13:00

Sēdē piedalās: R. Punka, L. Buševica, I. Bodnarjuka-Mrazauskas, A. Ērglis, A. Jundze, D. Sparāne-Freimane, S. Tretjakova, A. Konste, I. Kolmane, M. Treile, E. Eglāja-Kristsone.

Nepiedalās: V. Kilbloka, V. Ernštreits, S. Timofejevs

Pieaicināti: Kultūras ministrijas valsts sekretāre D. Vilsone, Kultūras ministrijas Autortiesību nodaļas vadītāja I. Pētersone

Darba kārtība:

1. Informācija par 60. festivālu “Dzejas dienas” (A. Jundze);
2. Skatījums uz nozari no VKKF skatu punkta (A. Konste);
3. Informācija par Mākslīgā intelekta centra likumu (I. Pētersone);
4. Latvijas literatūras eksporta process 2025.gadā un situācija ar Latvijas viesu valsts statusu Frankfurtes grāmatu tirgū (I. Bodnarjuka-Mrazauskas).

1. A. Jundze informē, ka festivāla ietvaros 2025. gadā tiks iedibināta Ausekļa balva vidusskolēniem, kā arī notiks dzejas lasījumi Rīgas Centrālajā bibliotēkā, kas sāksies jau augustā, kopumā plānoti 7 autorvakari. Dzejas dienu atklāšana augusta noslēgumā plānota jaunajās Rakstniecības un mūzikas muzeja telpās. Notikušas sarunas ar Latvijas televīziju par Dzejas dienu arhīva materiāliem un raidījuma izveidi. Dzejas dienu noslēgums plānots Latvijas Nacionālajā bibliotēkā 11. vai 12.septembrī. Programmas “Latviešu grāmatai 500” ietvaros iespējamas arī Dzejas dienu aktivitātes Rīgas tramvajos. Iecere ir arī sarīkot Baltijas valstu autoru pasākumu Cēsīs, uz kuru kaimiņvalstu dzejnieki ierastos ar Viļņas un Tallinas vilcieniem. Cēsīs top Raiņa telpa, kurā šis pasākums varētu norisināties. Dzejas dienu pasākumi plānoti arī Liepājā. 2025. gadā plānots turpināt arī pasniegt I. Šteinberga iniciēto un organizēto Dzejas dienu trešdaļgadsimta balvu. LRS Dzejas dienu padomē un festivāla organizēšanā aktīvi iesaistīti Ē. Bērziņa, G. Godiņš un M. Ulme.

2. A. Konste informē, ka notikusi VKKF ekspertu maiņa un Literatūras komisijas sastāvā sākuši darboties 4 jauni eksperti – G. Godiņš, J. Ozoliņš, L. Purinaša, E. Kokarēviča. Ziņo, ka Literatūras nozarē ir procentuāli vairāk atbalstīto projektu, ja salīdzina ar citām nozarēm. Vidēji vienā konkursā tiek iesniegti 150 projekti, no tiem 30 % ir ļoti labi, aktuāli un kvalitatīvi, savukārt 10% var atsijāt zamas kvalitātes dēļ. Runājot par prozas žanru literatūrā jāmin, ka ir maz romānu pieteikumu, dominē īsā forma – stāsti un esejas. A. Konste informē par radošo rezidenču programmu, kurā saņemti ap 35 pieteikumiem, no tiem daļa bijusi ieceres rīkot rezidenci bez konkrētas infrastruktūras vai īslaicīga iniciatīva ar dažām aktivitātēm, tāpēc būtu jādomā par nolikuma precizēšanu, lai definētu, kas šīs mērķprogrammas ietvaros tiek saprasts ar rezidenci. Kopumā visos sektoros atbalstītas 16 radošās rezidences, jāatzīmē, ka daži pieteikumi bija ļoti lakoniski, noteikti būtu rūpīgāk un plašāk jāapraksta rezidences piedāvājums un rezidenču programmas iespējas.

L. Buševica informē, ka sistēmas maiņas dēļ, proti, tādēļ, ka šogad eksperti varēja pieteikties arī individuāli, dažās nozarēs bija problēma, ka netiek pieteikti pārstāvji no organizācijām. Literatūras nozarē šādas problēmas nebija, taču KM rosina apdomāt un pieteikt kandidātus arī no bibliotēku nozares, jo šobrīd to neviens nepārstāv, kā arī nākotnē pievērst uzmanību,

lai ekspertu komisijā tiktu pieteikti arī bērnu literatūras speciālisti. Informē, ka A. Konste ievēlēja Literatūras nozares ekspertu priekšsēdētāja amatā un tiks pārstāvēta VKKF padomē. R. Punka atzīmē, ka būtiski, lai komisijā ir eksperts, kas orientējas izdevējdarbības tāmēs, kas šobrīd ir D. Krecere-Vule. I. Kolmane rosina, ka VKKF būtu jādiskutē jautājums par projektu atteikuma formulējumiem jo “nav aktuāls” nav veiksmīgs atteikuma formulējums. A. Konste skaidro, ka ekspertiem tiek piedāvāti izvēlei diezgan daudzi vairanti un ar tiem vajadzētu pietikt.

3. I. Pētersone informē, ka ar Kultūras ministriju tika skaņots Mākslīgā intelekta centra likumprojekts, kura anotācijā Kultūras ministrija ierosināja iekļaut teikumu par autortiesību respektēšanu mākslīgā intelekta izveides kontekstā. Informē, ka Kultūras ministrijā ir diskutēts jautājums par autordarbu izmantošanas jautājumu MI apmācībā un šobrīd kā reālākais risinājums varētu būt licencēšanas instruments. A. Jundze informē, ka drīzumā autordarbu izmantošanas jautājums MI izveidē tiks diskutēts Eiropas rakstnieku padomes pasākumā Oslo.

4. I. Bodnarjuka-Mrazauskas informē par *Latvian Literature (LL)* aktivitātēm Latvijas literatūras eksporta jomā – nodrošināta Latvijas dalība Boloņas un Leipcigas grāmatu tirgos, notiek gatavošanās Frankfurtes grāmatu tirgum oktobrī. Literārie aģenti 2025.gadā ieplānojuši doties uz vismaz vēl 10 grāmatu tirgiem ārvalstīs profesionālā apmeklētāja statusā un vizītēs pie ārvalstu izdevējiem, primāri tajās valstīs, kur ir jau šobrīd lielāka interese un kur darbojas tulkotāji tiešam tulkojumam no latviešu valodas. Latvijas literatūras izdošanas ārvalstīs un tulkošanas grantu konkursiem, kuros, ņemot vērā pieteikumu pieaugumu un pieejamā finansējuma iespējas, veiktas sekojošas izmaiņas:

- ārvalstu izdevēji var pieteikties uz grantu līdz 2000 EUR (production costs)

Jāņem vērā, ka tulkotāju grantā jau pāris gadus *LL* seko tulkotāju atbalsta aprēķina formulai 19 euro par 1800 zīmēm par prozu un 2 euro par dzejas rindu. Šīs summas, kādas pieteikumā ir aprēķinātas, tādas arī piešķir tulkotājam pilnā apmērā. Attiecīgi vienas grāmatas izdošanai ārvalstīs nereti tiek segts pilns tulkojums un vēl izdevējs var pieteikties līdz 3000 euro izdošanas izdevumiem. Salīdzinoši: Igaunija savā grantu programmā sedz pilnu tulkojumu un līdz 1000 euro izdošanas izdevumus, Lietuvā - 70% no tulkojuma izmaksām un līdz 2000 EUR atbalsta izdošanu.

- izdevēju grants tiek primāri piešķirts tiesību licences un drukas izdevumu segšanai.

Tās ir svarīgākās pozīcijas, lai grāmata varētu tikt izdota un vienlaikus tas motivētu izdevējus maksāt par autortiesībām vai maksāt vairāk. *LL* šobrīd vēl aizvien saņemam grantu pieteikumus no izdevējiem, kur par autortiesībām vispār nav paredzēta samaksa vai arī tā ir ļoti niecīga. Minētās izmaiņas atsijās daļu ārvalstu izdevēju, kuri vēlas, lai *LL* grants nosedz pilnīgi visu grāmatas izdošanu, kas nemotivē domāt par grāmatas mārketinga aktivitātēm un tas ļauj piešķirt atbalstu vairāk izdošanas projektiem, kas ir svarīgi apstākļos, kad kopējais pieteikumu skaits pieaug katru gadu, bet pieejamā atbalsta summa budžetā nemainās.

I.Bodnarjuka-Mrazauskas informē, ka 13.-16.maijā norisināsies šogad pirmā ārvalstu izdevēju un festivālu rīkotāju vizīte Latvijā. Jūnijā un septembrī plānotas nākamās vizītes. Pēdējā laikā

ir jūtams, ka pieaug Vācijas izdevēju interese par Latvijas literatūru, tas ir pēdējo gadu konsekventa darba un papildus pieejamā valsts budžeta finansējuma rezultāts. Līdz ar to arī ik gadu pieaug pieprasījums pēc atbalsta autoru mobilitātei: dalībai festivālos, grāmatu prezentācijās un pasākumos ārvalstīs, tajā skaitā vāciski runājošās zemēs.

I. Bodnarjuka-Mrazauskas informē, ka 28. aprīlī notikusi saruna ar Frankfurtes grāmatu tirgus viesu valsts programmas vadītāju S. Bīleri, kas rosinājusi iesniegt papildinājumu Latvijas pieteikumam viesu valsts statusam. LL sadarbībā ar Kultūras ministriju ir sagatavojis aktuālo informāciju par Latvijas literatūru un pieejamo valsts budžetu un iesniedzis Frankfurtes grāmatu tirgum. I. Bīlere informējusi, ka š.g. jūnijā Frankfurtes grāmatu tirgus padome lems par viesu valsts statusa piešķiršanu 2028.-2030.gadam.

D. Vilsone informē, ka šobrīd nav pozitīvu indikāciju valsts budžeta piesaistei tuvākajos trīs līdz četros gados, ņemot vērā valsts budžeta izdevumu samazināšanas perspektīvu un prioritāti - finansējuma novirzīšanu valsts drošībai un aizsardzībai. D. Vilsone ar piesardzību vērtē iespēju rast finansējumu Latvijas viesu valsts statusam Frankfurtes grāmatu tirgū 2028. vai 2029. gadam, ņemot vērā nepieciešamo finansējumu vismaz 7 milj. euro apmērā. Labvēlīgas ģeopolitiskas un ekonomiskās situācijas kontekstā varētu provizoriski domāt par 2030. gadu, taču situācija ir pārāk neprognozējama un neskaidra.

Padome lemj, ka būtu sagaidāms Frankfurtes grāmatu tirgus padomes lēmums un tad jāvērtē iespējas Ministru kabineta akcepta un finansējuma piešķiršanas iespējai.

Padomes priekšsēdētāja (*paraksts)

R. Punka

Protokolēja (*paraksts)

L. Buševica

***DOKUMENTS PARAKSTĪTS ELEKTRONISKI AR DROŠU ELEKTRONISKO
PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU**